

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема

„Мотивационни фактори за учене и ролята на учителя в юношеска възраст”

на

ИЛИЯНА РУМЕНОВА КИРАДЖИЕВА

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование

3.2. Психология- Педагогическа и възрастова психология

Рецензент: Наталия Хр. Александрова

проф. дпсн

Международно Висше Бизнес Училище

Представената дисертационна разработка има особено актуални практико образователни перспективи и измерения. Тя иде да разкрие определени приложни хоризонти в конкретната работа по развитие на мотивацията в училище като се изследват едни особено чувствителни и разнообразни по отношение на проблеми възрастови групи. Периоди в развитието на човека, които косвено имат своето влияние и се отразяват върху редица негативни явления на нашето образование, а именно отпадането от училище. Тази актуалност на проблема е много добре аргументирана още в уводната част на дисертационния труд. Очертаването на тази актуалност на проблема убедително разкрива острата необходимост от изследване на мотивационните фактори за учене и то в юношеска възраст.

В структурно отношение дисертацията е представена от увод, четири глави, заключение, използвана литература и приложения. Ярко е изведена ролята и мястото на учителя по отношение формирането на мотивацията на учене, като се разглеждат конкретни мотивационни фактори като вътрешна и външна мотивация, Аз-ефективност, вътрешна ценност, изпитна тревожност и нагласи към училището. Докторантката определя подходът си като интегративен и център на разработката в

теоретичен и емпиричен аспект е разкриване на взаимовръзките между споменатите феномени.

Първа глава представя достатъчно професионално основните концепции за ученето, както и разкриването на моделите за мотивация и факторите за учене по-конкретно. Докторантката анализира преди всичко мотивационната теория на Е. Дисси и Р. Райън за самодетерминацията, а така също и моделът за П. Пинтрич за мотивационните компоненти и стратегиите за саморегулирано учене. Изведени са и разгледани нагласите към ученето. Тук ми се ще де цитирам Бенджамин Франклин” Кажете ми и ще забравя, покажете ми и ще запомня, заинтересовайте ме и ще разбера”. Подобни са и твърденията и препоръките на Л. С. Виготски, обръщайки се към учителите, той ги призовава да изучават интересите на учениците, които са разковничето на мотивацията.

Глава втора основно разглежда в два параграфа ролята на учителя като значим фактор за повишаване на мотивацията за учене в юношеска възраст, както и особеностите на когнитивно-личностното развитие на учениците от този възрастов период. По отношение на формулировката на тази глава и отчитайки представеното съдържание, както и цялостното емпирично изследване, струва ми се, че е необходимо оглеждане и по-адекватна свързаност на тази глава с последващите изследователски подходи, а също така и с проблемите на мотивацията.

Глава трета изцяло представя докторантката като един компетентен изследовател. Тук бих искала да подчертая правилната работа по адаптацията и прилагането на чуждоезични изследователски инструменти.

Коректно са формулирани целта, хипотезите, задачите, представянето на методическия инструментариум, както и една респектираща извадка от изследвани юноши, 511 изследвани лица. Подчертава се, че, в изследването се акцентира върху субективното възприятие на учениците относно степента на подкрепа на тяхната автономност, компетентност и свързаност във взаимоотношенията с учителите и взаимовръзките с вътрешната мотивация на ученето.

Коректно подкрепените данни относно потвърждаването или частичното им потвърждаване по отношение на изведените хипотези, показват коректно и съвместно научноизследователско отношение на докторантката към емпиричната част на

дисертационната разработка. Особено убедително и с цел онагледяване и илюстриране на ефекта именно на подкрепата в посока автономност, компетентност, свързаност и потребности върху вътрешната и външната мотивация, както и позитивните и негативните нагласи, представени на фиг. 11 като интегративен модел. В тази насока заслужава внимание и фиг. 12, представяща ефектите на Аз-ефективността, вътрешната ценност, изпитната тревожност, външната мотивация, предизвикателството на задачата, предпочитанията и удоволствието от задачата, позитивните и негативни нагласи върху стратегията за учене.

Прецизно реализираната изследователска част на дисертационната разработка разкрива докторантката като един професионално подготвен изследовател с изразена научна коректност, което убедително проличава в интерпретирането на данните по отношение на издигнатите хипотези и направените анализи. Приложен е адекватен и модерен статистически анализ, процедури. Представените изследователски инструменти като цяло препокриват факторните структури на въпросниците с изключение на факторната структура на въпросника за нагласите към училището, където тя се отличава от оригиналната едно факторна такава.

След обсъждането на дисертационния труд докторантката е обърнала нужното внимание на препоръките, което е видно от представянето на окончателният вариант за защита, а това представя и самата нея като диалогичен и обективен изследовател.

Редица получени резултати са особено информативни за нашата образователна действителност така например се установява, че факторите пол, възраст и клас имат своя значим статистически ефект върху повечето изследвани феномени, а училището не. Данните сочат важни тенденции, които могат да са базови предпоставки за повишаването на мотивацията на юношите. Изследването установява, че момчетата са ориентирани в по-голяма степен към интересни задачи и учене, което им доставя удоволствие в сравнение с момчетата. Също така се наблюдава нарастване на *Предизвикателството на задачата* относно нейната сложност при юношите на възраст 16-18 г. в сравнение с тези на възраст 14-15г. Обнадеждаваща е тенденцията, че в гимназиалният етап се разгръщат позитивните нагласи и увереност в собствените способности и то при учениците от 11 клас в сравнение с тези от 9 клас, което лично за мене обяснява следващата изследователска констатация, а именно, че „момчетата в по-висока степен смятат, че училището не е полезно и няма голямо значение за тяхното

бъдещо развитие в сравнение с момичетата”. А тази констатация заедно със следващата, че се наблюдава да намалява също така и чувството за принадлежност на учениците към училището в 11 клас в сравнение с нагласите към училището в 9 клас. Тези резултати в голяма степен обясняват отпадането от училището, липсата на мотивация в този период от бъдещото развитие на младежите.

Представените изследвания и установени зависимости представляват сериозен емпиричен материал и данни, които са особено ценни с установените зависимости и взаимозависимости, които са изключително надеждна основа за конкретно ориентирани програми за преодоляване на спадащата мотивация за учене, респективно отпадането от училище при юношите.

Впечатление прави убедителното твърдение, че за ориентацията на учащите се към предизвикателни задачи най-голямо значение има „свързаността с учителите”. Важно е констатирането, че позитивното възприемане на собствената компетентност е свързано в голяма степен с по-положителни нагласи към училището, както и с по-високо ниво на вътрешни мотивационни ориентации за постигане на учебни цели и развиване на умения. Важно е да се отбележи, че и установяването на тенденцията, че ученици с по-висока степен на Аз-ефективност, вътрешна ценност, вътрешни и външни мотивационни ориентации и с позитивни нагласи към училището в по-голяма степен прилагат стратегии за саморегулирано учене.

Проведеният регресионен анализ констатира, че Подкрепата на компетентност и Подкрепата на свързаност представляват предиктори за вътрешна ценност. Едновременно с това възприемането на Подкрепата на компетентност и способностите и за разбиране от учителите водят до позитивна нагласа и чувство за принадлежност към училището.

Моделът при който, Аз-ефективност, Вътрешна ценност, Изпитна тревожност, Външна мотивация, Предизвикателство на задачата, Предпочитания и удоволствие от задачата, Позитивни нагласи и Негативни нагласи се разглеждат като предиктори на стратегиите за учене. Този модел установява, че скалите Вътрешна ценност, Предизвикателство на задачата, Предпочитания и удоволствие от задачата, отнасящи се до вътрешната мотивация са и предиктори за разгръщане на стратегиите за учене.

Поредицата изследователски процедури съвсем убедително дават основание за редица обобщения на получените резултати, а именно, че мотивационни фактори като вътрешни мотивационни ориентации, Аз-ефективност, вътрешна ценност, изпитна тревожност и позитивна нагласа към училището са „предиктори“ за прилагането на когнитивни и метакогнитивни стратегии за учене. Съвсем правомерно е и твърдението, базирано на получените данни, че повишаването на вътрешната мотивация и на уменията за саморегулирано учене при юношите има дългосрочен положителен ефект върху развитието на позитивно отношение и мотивация за учене.

Докторантката споделя изследователските си ограничения, но и задава намерения за бъдещи проучвания, което я представя като изследовател, изискващ и поставящ си цели и перспективи в научноизследователската си работа.

Авторефератът адекватно отразява дисертационната разработка. Приносите са коректно и надлежно формулирани.

Коректно реализираната изследователска част на дисертационната разработка представя докторантката като един професионално подготвен изследовател с изразена научна прецизност, което убедително проличава в интерпретирането на данните по отношение на издигнатите хипотези и направените анализи и интерпретации.

От гледна точка на актуалността на проучваната проблематика смятам, че работата има важно място за нашата образователна практика. Препоръчвам нейното по-нататъшно разработване, което да намери своето място в практиката на училищното образование.

Направените коментarii и мисли са с цел по-голямата поставяне на акцент върху необходимостта за конкретна приложимост на констатираните резултати в практиката на образователната ни политика. По своята същност разработката има своята актуалност и завършеност като дисертационен труд, реализиран достатъчно професионално и задълбочено.

В заключение бих изтъкнала, че с пълна убеденост ще гласувам за придобиването на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3.2. Психология- Педагогическа и възрастова психология на ИЛИЯНА РУМЕНОВА КИРАДЖИЕВА.

Дата

13. 10. 2019

София

Рецензент:

/проф. Н. Александрова/